

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες.....	13
Σημειώσεις για τα μέτρα, τα σταθμά και το νόμισμα.....	15
Σημειώσεις για τη μεταγραφή, την ορθογραφία και την προφορά.....	17
Σημειώσεις για τα αρχεία.....	19
Ευχαριστίες	21
1. Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΟΥ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ: ΜΙΑ ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΑΦΗΓΗΣΗ.....	23
1.1 Η ιστορική πορεία συνοπτικά.....	23
1.2 Το γεωγραφικό και ιστορικό ανάγλυφο της Μακεδονίας	27
1.2.1 Θεσσαλονίκη.....	27
1.2.2 Βέρμιο.....	31
1.2.2.1 Ο δρόμος προς τα Γιαννιτσά και την Έδεσσα.....	32
1.2.2.2 Ο δρόμος προς τη Βέροια και τη Νάουσα.....	36
2. ΑΝΑΛΥΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	41
2.1 Οθωμανική «παρακμή» και οθωμανικός μετασχηματισμός.....	41
2.2 Κράτος, κοινότητα και θρησκεία στην εμφάνιση του οθωμανικού καπιταλισμού	47
2.3 Ένα γενικό περίγραμμα του κλωστοϋφαντουργικού καπιταλισμού στη Μακεδονία.....	52
2.4 Ιστορική βιβλιογραφία και πρωτότυπες πηγές.....	58
2.4.1 Οι επετηρίδες του βιλαετιού της Θεσσαλονίκης (<i>Selanik Vilayet Salnameleri</i>)	60
2.4.2 Τα οθωμανικά αρχεία	63

3. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΟ ΒΙΛΑΕΤΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.....	73
3.1 Διοικητικές μεταρρυθμίσεις του οθωμανικού κράτους τον 19ο αιώνα.....	74
3.2 Οι διοικητικές δομές στο βιλαέτι της Θεσσαλονίκης κατά την εποχή του Τανζιμάτ.....	79
3.3 Πληθυσμιακές τάσεις στη Μακεδονία.....	81
3.4 Εθνοτική και θρησκευτική σύνθεση του πληθυσμού.....	89
4. Η ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΑΣΦΥΞΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΤΣΙΦΛΙΚΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.....	93
4.1 Ακμή και παρακμή του τιμαριωτικού συστήματος.....	93
4.2 Η εμπορευματοποίηση της γεωργίας, η εξάπλωση της συλλογής φόρων και η εμφάνιση των τσιφλικιών.....	96
4.3 Αγιάν και κλέφτες (Kırcalı).....	99
4.4 Η διάλυση του βακουφίου του Γαζή Εβρενός Μπέη.....	102
4.5 Η αγροτική παραγωγή στο βιλαέτι της Θεσσαλονίκης, 1870-1912.....	107
4.6 Η αγροτική παραγωγή στη Βέροια, την Έδεσσα και τη Νάουσα, 1870-1912.....	113
4.7 Αγροτικές σχέσεις: Το ασφυκτικό πλαίσιο του τσιφλικιού.....	118
4.8 Μουσουλμανική και χριστιανική ιδιοκτησία και εκμετάλλευση των τσιφλικιών.....	123
5. ΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΥ ΚΛΩΣΤΟΨΦΑΝΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ.....	129
5.1 Έμποροι και βιομηχανικός καπιταλισμός: Θεωρητικό υπόβαθρο.....	129
5.2 Έμποροι και καπιταλισμός στην οθωμανική Μακεδονία.....	136
5.3 Η ραγδαία ανάπτυξη του εμπορίου της Θεσσαλονίκης στις αρχές της δεκαετίας του 1870.....	139
5.4 Διακυμάνσεις και ανάπτυξη του εμπορίου στη Θεσσαλονίκη από τη δεκαετία του 1870 έως τη δεκαετία του 1910.....	142
5.5 Το εμπόριο στους καζάδες της Βέροιας και της Έδεσσας.....	146
5.6 Ποιοι ήταν οι έμποροι της Νάουσας;.....	149

6. ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.....	159
6.1 Αντιμετωπίζοντας το κύμα των εισαγωγών.....	159
6.2 Εβραίοι, χριστιανοί και μουσουλμάνοι έμποροι, βιομήχανοι και τραπεζίτες της Θεσσαλονίκης.....	162
6.3 Εμφάνιση του βιομηχανικού καπιταλισμού, 1870-90.....	170
6.4 Πρόοδος της εκβιομηχάνισης, 1890-1902.....	174
6.5 Το απόγειο της βιομηχανικής ανάπτυξης, 1902-12.....	183
6.5.1 Οι βαμβakoβιομήχανοι επεκτείνονται στο Βέρμιο και αναπτύσσουν και άλλες δραστηριότητες στη Θεσσαλονίκη.....	184
6.5.2 Επέκταση στα μάλλινα υφάσματα.....	187
6.6 Οι λόγοι της εκτίναξης των επαρχιακών βαμβakoβιομηχανιών.....	191
6.7 Η ερμηνεία της κυριαρχίας των επαρχιακών εριουργείων.....	197
6.8 Τα οικονομικά του βιομηχανικού κλωστοϋφαντουργικού καπιταλισμού.....	200
6.9 Εντυπωσιακή αλλά ασταθής επιτυχία.....	207
7. ΤΟ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΟΡΙΖΕΙ ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗΣ.....	211
7.1 Ανακαλύπτοντας εκ νέου τον οικονομικό παρεμβατισμό.....	211
7.2 Το εποπτεύον κράτος ενθαρρύνει τις ιδιωτικές βιομηχανικές επενδύσεις, 1870-1902.....	217
7.3 Κράτος και βιομήχανοι συνάπτουν στενές σχέσεις, 1902-12.....	225
7.4 Ένα παρεμβατικό, αυταρχικό, γραφειοκρατικό και υποστηρικτικό κράτος.....	236
8. ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΙ, ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΣΕ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ.....	243
8.1 Κοινωνικές και κοινοτικές παράμετροι.....	245
8.2 Η εκκολαπτόμενη καπιταλιστική τάξη του Βερμίου: Έλεγχος της κοινότητας και διαχείριση των σχέσεων με το κράτος.....	253
8.3 Η εμφάνιση της εργατικής τάξης.....	264
8.4 Η σύγκρουση των εθνικισμών.....	274
9. ΙΣΧΝΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ.....	295

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	301
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ.....	315
ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	319

Εικόνες

I. Τα ευρωπαϊκά εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στα τέλη του 19ου αιώνα.....	65
II. Το οθωμανικό βίλαετι της Θεσσαλονίκης και τα επαρχιακά αστικά του κέντρα	66
III. Το αρχικό εργοστάσιο των Λόγγου-Κύρτσπ-Τουρπάλη στη Νάουσα, τη δεκαετία του 1870.....	67
IV. Σχέδιο του εργοστασίου Μπίλη-Τσίτση στη Νάουσα στις αρχές του 20ού αιώνα	68
V. Εμπορική διαφήμιση του εργοστασίου Γκούτα-Καράτζια.....	69
VI. Εμπορική διαφήμιση του εργοστασίου των Λόγγου-Τουρπάλη στις αρχές της δεκαετίας του 1900.....	70
VII. Η εγκεκριμένη αίτηση του Γεωργίου Λαπαβίτσα για ένα κλωστήριο στη Νάουσα	71
VIII. Ο κατάλογος των εισαγόμενων μηχανημάτων για το εργοστάσιο Κόκκινου στην Έδεσσα	72
1.1 Η ύστερη οθωμανική Θεσσαλονίκη ιδωμένη από το λιμάνι.....	29
1.2 Το τζαμί και οι μουσουλμανικές συνοικίες της Νάουσας	39
5.1 Εμπορική αλληλογραφία από τη Νάουσα προς τον Πύργο της Πελοποννήσου, 1872.....	157
6.1 Δημήτριος Λόγγος, έμπορος σαγιακιού και βιομήχανος της Νάουσας.....	173
6.2 Το εργοστάσιο Λόγγου-Τουρπάλη στη Νάουσα στις αρχές του 20ού αιώνα	175
6.3 Το εργοστάσιο Μπίλη-Τσίτση στη Νάουσα στις αρχές του 20ού αιώνα	176
6.4 Το εργοστάσιο Τσίτση στην Έδεσσα στις αρχές του 20ού αιώνα	177
6.5 Γεώργιος Κύρτσπς, βιομήχανος και έμπορος της Νάουσας και της Έδεσσας.....	178
6.6 Ο πύργος του ρολογιού του Κύρτσπ και το κονάκι του δημάρχου της Νάουσας.....	179
6.7 Ο σιδηροδρομικός σταθμός της Νάουσας.....	181
6.8 Το εργοστάσιο Χατζηλάζαρου-Αγγελάκη (ΕΡΙΑ) στη Νάουσα στις αρχές του 20ού αιώνα	189

6.9 Χωροθέτηση κλωστοϋφαντουργικών εργοστασίων δίπλα σε νερό για την παραγωγή ενέργειας	202
6.10 Ο αλευρόμυλος Αλλατίνη στη Θεσσαλονίκη.....	203
6.11 Το δίκτυο παραγωγής βαμβακιού στο βιλαέτι της Θεσσαλονίκης το 1890.....	205
7.1 Ο Γρηγόριος Λόγγος, βιομήχανος και έμπορος της Νάουσας.....	224
7.2 Εμπορική αλληλογραφία της εταιρείας Τουρπάλη στη Θεσσαλονίκη.....	234
8.1 Μέλη της οικογένειας Λόγγου, αρχές του 20ού αιώνα	254
8.2 Οικογένειες Μπίλη και Τσίτση, αρχές του 20ού αιώνα.....	255
8.3 Οικογένειες Τσίτση, Κόκκινου και Λόγγου στη δεκαετία του 1920.....	255
8.4 Νεαρές γυναίκες της Νάουσας, αρχές του 20ού αιώνα	257
8.5 Συνθήκες εργασίας στα εργοστάσια	267
8.6 Παιδική και γυναικεία εργασία στα εργοστάσια	267
8.7 Άνδρες στα εργοστάσια	268
8.8α Επιστολή του Κιριάκ Νταρζίλοβιτς προς τον Γκεόργκι Ράκοβσκι, 1860	283
8.8β Επιστολή του Κιριάκ Νταρζίλοβιτς προς τον Γκεόργκι Ράκοβσκι, 1860 (συνέχεια)	284
8.9 Αναμένοντας τον σουλτάνο Μεχμέτ Ρεσάτ το 1911	294

Πίνακες

3.1 Διοικητικές δομές στο βιλαέτι της Θεσσαλονίκης.....	80
3.2 Πληθυσμός του βιλαετιού της Θεσσαλονίκης, 1874	85
3.3 Πληθυσμός του βιλαετιού της Θεσσαλονίκης, 1876-1911.....	86
3.4 Σύθεση του πληθυσμού του βιλαετιού της Θεσσαλονίκης, 1902.....	90
3.5 Σύθεση του πληθυσμού του καζά της Θεσσαλονίκης, 1902	90
3.6 Σύθεση του πληθυσμού του καζά της Βέροιας, 1902	91
3.7 Σύθεση του πληθυσμού του καζά της Έδεσσας, 1902.....	91
3.8 Σύθεση του πληθυσμού του ναχιγιέ της Νάουσας, 1902.....	91
4.1 Επιλεγμένα σιτηρά και εμπορεύσιμες καλλιέργειες στο βιλαέτι της Θεσσαλονίκης, 1890.....	110
4.2 Χρήσεις γης στο βιλαέτι της Θεσσαλονίκης, 1890.....	111
4.3 Αγροτική παραγωγή στον καζά της Βέροιας, 1886.....	113
4.4 Αγροτική παραγωγή στον καζά της Έδεσσας, 1886.....	114
4.5 Αγροτική παραγωγή στον ναχιγιέ της Νάουσας, 1886.....	115
4.6 Χριστιανική ιδιοκτησία τοιφλικιών στην περιοχή της Νάουσας, 1913.....	126
5.1 Εμπορικές οικογένειες της Νάουσας και η γεωγραφική περιοχή των δραστηριοτήτων τους, 1911	150
5.2 Επιφανείς έμποροι στη Θεσσαλονίκη γύρω στο 1902	151
5.3 Σημαντικοί τραπεζίτες και τράπεζες στη Θεσσαλονίκη γύρω στο 1902.....	153

6.1 Εβραίοι, χριστιανοί και μουσουλμάνοι έμποροι, βιομήχανοι και τραπεζίτες στη Θεσσαλονίκη, 1906	166
6.2 Κλωστοϋφαντουργικά εργοστάσια που ιδρύθηκαν από βιομηχάνους της Νάουσας, 1874-1912.....	208
6.3 Ίδια κεφάλαια των εργοστασίων με ναουσαϊκή ιδιοκτησία, 1874-1912.....	209
7.1 Υποβολή αιτήσεων κλωστοϋφαντουργίας στην επαρχιακή Μακεδονία, 1870-1902	225
7.2 Αιτήσεις για ίδρυση εργοστασίων από Ναουσαίους κλωστοϋφαντουργούς, 1902-12.....	235

Διαγράμματα

3.1 Δημογραφική εξέλιξη στον καζά της Θεσσαλονίκης, 1881-1906.....	88
3.2 Δημογραφική εξέλιξη στον καζά της Βέροιας, 1885-1904.....	88
3.3 Δημογραφική εξέλιξη στον καζά της Έδεσσας, 1885-1906	89